

УДК: 339 (477+061.1ЄС)
JEL Classifications: F4
doi: 10.31767/nasoa.1-2.2019.07

Т. М. БУЛАХ,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності;
ORCID: 0000-0002-9061-0325
Researcher ID: K-6198-2018;

О. А. ІВАЩЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки та менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності;
ORCID: 0000-0002-8490-778X
Researcher ID: I-4533-2018;

Л. О. ПЛАХОТНИКОВА,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку та аудиту;
ORCID: 0000-0002-9965-878X
Researcher ID: B-1544-2019

Аналіз стану та тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС

В статті проаналізовано стан і тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС протягом 2012–2017 рр. Виявлено її особливості та динаміка після підписання Угоди про вільну торгівлю: відновлення вартісних показників експорту України до країн ЄС після періоду кризи, диверсифікація товарної структури експорту, більш швидке відновлення імпорту з країн ЄС порівняно з експортом. Водночас переважною статтею товарного експорту України до країн ЄС залишалась продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості, а сальдо зовнішньої торгівлі товарами між Україною та ЄС за весь період дослідження було від'ємним. Запропоновано заходи щодо удосконалення розвитку зовнішньої торгівлі України в контексті поглиблення євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: зовнішня торгівля, експорт, імпорт, сальдо, співробітництво, євроінтеграція.

Т. Н. БУЛАХ,

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры экономики и менеджмента
внешнеэкономической деятельности;

О. А. ИВАЩЕНКО,

кандидат экономических наук, доцент,
заведующий кафедрой экономики и менеджмента
внешнеэкономической деятельности;

Л. А. ПЛАХОТНИКОВА,

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры экономики и менеджмента
внешнеэкономической деятельности,
Национальная академия статистики, учета и аудита

Анализ состояния и тенденции развития внешней торговли Украины со странами ЕС

В статье проанализированы состояние и тенденции развития внешней торговли Украины со странами ЕС в течение 2012–2017 гг. Выявлены ее особенности и динамика.

© Т. М. Булах, О. А. Иващенко, Л. О. Плахотнікова, 2019

ка после подписания Соглашения о свободной торговле: восстановление стоимостных показателей экспорта Украины в страны ЕС после периода кризиса, диверсификация товарной структуры экспорта, более быстрое восстановление импорта из стран ЕС по сравнению с экспортом. В то же время преобладающей статьёй товарного экспорта Украины в страны ЕС оставалась продукция агропромышленного комплекса и пищевой промышленности, а сальдо внешней торговли товарами между Украиной и ЕС за весь период исследования было отрицательным. Предложены мероприятия по усовершенствованию развития внешней торговли Украины в контексте углубления евроинтеграционных процессов.

Ключевые слова: внешняя торговля, экспорт, импорт, сальдо, сотрудничество, евроинтеграция.

T. M. BULAKH,

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department for Economics and
Management of Foreign Economic Activities;*

O. A. IVASHCHENKO,

*PhD in Economics, Associate Professor,
Head of Department for Economics and
Management of Foreign Economic Activities;*

L. O. PLAKHOTNIKOVA,

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department for Economics and
Management of Foreign Economic Activities,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit*

Analysis of the State and Trends of Ukraine's Foreign Trade with the EU

Presently, Ukraine is highly integrated into the global economic area and maintains foreign trade relations with more than 200 countries. The European Union (EU) is one of the most important foreign trade partners of Ukraine.

Therefore, the analysis of Ukraine's foreign trade is important for taking effective management decisions and promoting reasonable changes in the economic policy.

The article analyzes the state and trends of Ukraine's foreign trade with the EU. Its features and dynamics are revealed. The changes in the structure of exports and imports of Ukraine after the signing of the Free Trade Agreement are as follows: export values reaching the pre-crisis level of 2014; the sustained dominance of agricultural and food industry products; the commodity structure of exports could be diversified; imports of goods to Ukraine from the EU in 2012–2017 decreased at a slower pace than the total imports of goods to Ukraine; after a negative trend in 2012–2015, the imports increased by 3658.5 million USD in 2017, signaling that the imports to Ukraine from the EU were recovering at a faster pace than the Ukrainian exports to the EU; the balance of foreign trade in goods between Ukraine and the EU for the period of the study was negative.

Measures to improve the development of foreign trade of Ukraine in the context of deepening European integration processes are proposed: to increase the support for national producers; to intensify export cooperation with the EU member states with which Ukraine has a negative balance; to attract exporters from non-EU countries to locate production facilities on the territory of Ukraine with the prospects of their exports to European markets; to introduce uniform standards of certification and standardization of products in Ukraine; to develop a strategy to increase exports of nationally produced goods and services to EU markets and reduce imports to Ukraine; to intensify cooperation with the EU on issues of import substitution in Ukraine.

Keywords: foreign trade, export, import, balance, cooperation, European integration.

Постановка проблеми. На сучасному етапі Україна є високоінтегрованою в світовий економічний простір та підтримує зовнішньоторговельні зв'язки з понад 200 країнами світу. Європейський Союз наразі є одним із найбільш важливих

зовнішньоторговельних партнерів України [2]. Тому аналіз стану та тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі України має важливе значення для прийняття ефективних управлінських рішень та внесення обґрунтованих змін в економічну політику держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку зовнішньої торгівлі України присвячено роботи багатьох українських та зарубіжних вчених: В. Балассу, В. Будкіна, Т. Власюк, В. Гейця, Е. Грайпла, О. Гребельника, Д. Зайцева, А. Касич, В. Кравцова, А. Мазаракі, В. Мовчан, М. Портера, С. Смалвуда, Дж. Стігліца, А. Філіпенка, С. Фішера, Л. Ярош-Дмитренко та інших.

Проте, незважаючи на численні дослідження, існує потреба у визначенні чітких напрямів удосконалення зовнішньоторговельної діяльності України, що обумовлює актуальність пропонованого дослідження.

Метою статті є аналіз стану і сучасних тенденцій розвитку зовнішньоторговельної діяльності України, а також розроблення рекомендацій щодо її удосконалення в контексті поглиблення євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Станом на 2017 р. експорт товарів України до країн-членів ЄС збільшився на 29,9% та становив 17,5 млрд дол. Цей показник є найвищим з 2012 р. Темпи приросту експорту в ЄС були більш ніж удвічі вище, що забезпечило подальше зростання значущості ЄС як стратегічного експортного напрямку для суб'єктів української економіки.

В 2017 р. вперше частка країн ЄС в експорті України сягнула 40,5% (високим цей показник був лише 2003 р. – 38%). Така ситуація пов'язана зі збільшенням реального експорту [5].

Найбільші експортні поставки здійснювались Україною до Польщі (15,5% від загального обсягу експорту до країн ЄС), Італії (14,1%), Німеччини (10,0%), Нідерландів (9,6%), Угорщини (7,6%), Іспанії (7,2%) (рис. 1).

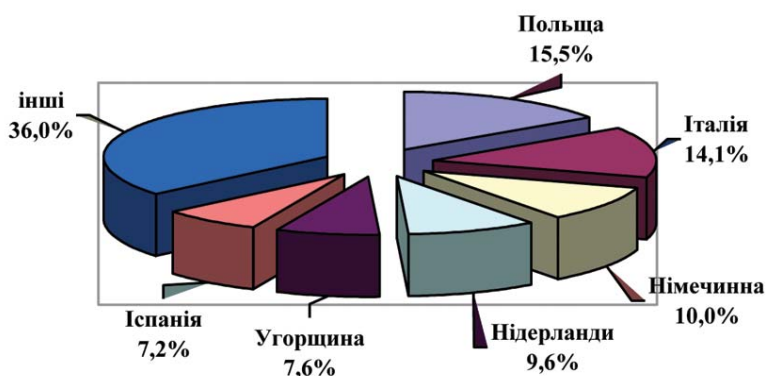

Рис. 1. Країни ЄС – основні партнери України в експорті товарів, 2017 р.

Джерело: [6]

Порівняно з 2016 р. експорт товарів з України найбільше зріс у 2017 р. до таких країн ЄС як Нідерланди (на 68,4%), Італія (28,0%), Чехія (27,5%), Угорщина (26,0%), Іспанія (25,4%), Польща (23,8%), Німеччина (23,2%) та Румунія (17,4%).

За підсумками 2017 р. найбільші поставки товарів до країн ЄС здійснювали Закарпатська область (93,1%), Волинська (77,6%), Львівська (77,1%), Рівненська (72,2%), Тернопільська (68,1%) та Чернівецька (66,7%) [6].

Важливість співробітництва з ЄС зростає не лише для економіки країни в цілому, а й для виробників окремих товарів.

Якщо 2013 р. 30% експорту України до ЄС припадало на товари, для яких ЄС був доміантним ринком (туди спрямовувалось понад 75% загального їх експорту), то 2017 р. ця частка сягнула 39% [5]. Це пов'язано зі скороченням поставок товарів, частка яких у загальному експорті становила менше 25%.

У 2017 р. найбільшими статтями українського експорту до країн ЄС були продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості (32,2% від загального обсягу

експорту), недорогоцінні метали та вироби з них (21,4%, у т. ч. чорні метали та вироби з них – 20,2%), механічні та електричні машини (14,2%) [6].

Серед товарів харчової промисловості, які належать до категорій “перероблена продукція” та “товар проміжного споживання”, найбільшим є експорт сирової соняшникової олії, яка зберігає домінуючі позиції в українському експорті до ЄС (рис. 2) [5].

Поступово зростає частка експорту споживчих товарів. Протягом 2016–2017 рр. вона становила 13% порівняно з 9% у 2013 р. Темпи приросту експорту споживчих товарів до ЄС склали 55% протягом 2013–2017 рр., а вартість експорту зросла в цей період з 1,5 до 2,3 млрд дол.

Понад 2/3 експорту споживчих товарів до ЄС склали промислові товари (одяг, взуття та іграшки, меблі, електронагрівальні прилади та інші).

2017 р. на ринку ЄС з’явилося 357 видів нових товарних позицій, імпортованих із України (вершкове масло, конвеєри для підземних робіт, руди та концентрати рідкісних металів, порошок магнію, транспортні засоби для пересування снігом, машини для текстильної промисловості та лікарські засоби із вмістом антибіотиків), на загальну суму 2,8 млн дол. Приблизно половина товарних позицій на суму 1,3 млн дол., зокрема руди металів, магній та лікарські засоби, постачались Україною винятково на ринок ЄС.

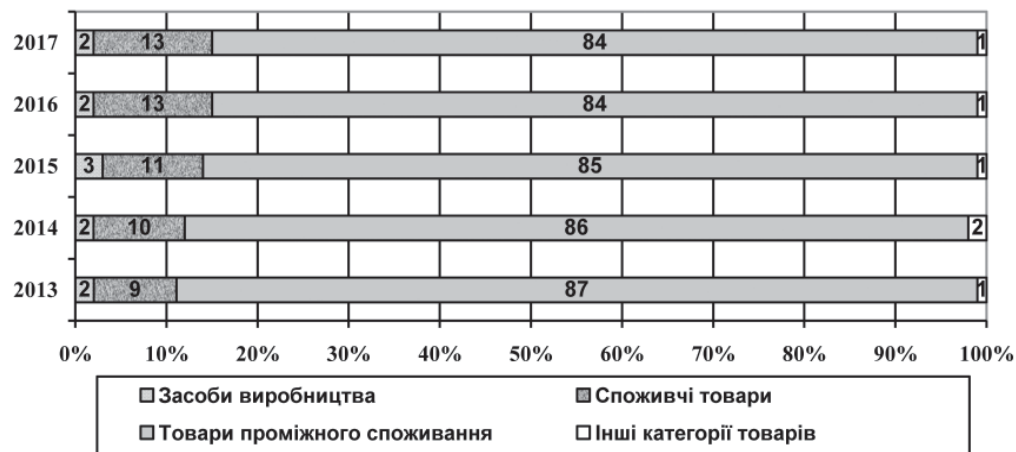

Рис. 2. Структура експорту товарів з України до ЄС за широкими економічними категоріями, 2013–2017 рр.

Джерело: [5]

У 2017 р. експорт послуг з України до країн ЄС становив 3452,7 млн дол. і збільшився порівняно з 2016 р. на 14,9%. Питома вага експорту послуг з України до ЄС у загальному обсязі експорту послуг складала 32,2%.

Серед країн ЄС найбільші обсяги послуг надавалися Україною Великої Британії – 16,9% від загального обсягу експорту послуг до країн ЄС (транспортні послуги, послуги у сфері телекомунікації, комп’ютерні та інформаційні, ділові, послуги з перероблення матеріальних ресурсів), Німеччині – 15,6% (послуги з перероблення матеріальних ресурсів, транспортні послуги, послуги у сфері телекомунікації, комп’ютерні та інформаційні, ділові), Польщі – 8,6% (послуги з перероблення матеріальних ресурсів, транспортні послуги, послуги у сфері телекомунікації, комп’ютерні та інформаційні, ділові) (рис. 3).

В експорті послуг з України до країн ЄС найбільша частка припадала на транспортні послуги – 37,2% від загального обсягу експорту послуг до країн ЄС (повітряний – 38,0% від загального обсягу цих послуг, залізничний – 20,6%, автомобільний – 16,2% та морський – 15,6%), послуги з перероблення матеріальних ресурсів – 24,5% (для перероблення товарів з метою реалізації за кордоном – 97,9%), послуги у сфері телекомунікації, комп’ютерні та інформаційні – 18,9% (комп’ютерні – 73,6% від загального обсягу цих послуг, інформаційні – 14,5% та ділові – 12,7% (професійні та консалтингові – 48,6%).

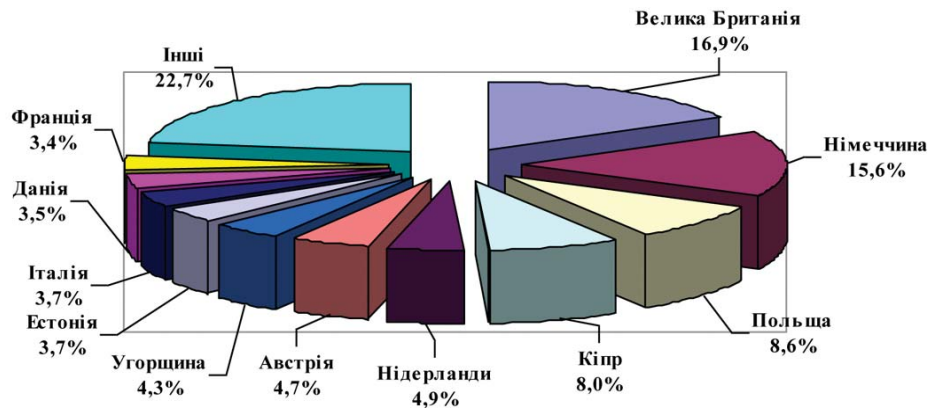

Рис. 3. Країни ЄС – основні партнери України в експорті послуг, 2017 р.

Джерело: [6]

За результатами 2017 р. країнам ЄС найактивніше надавали послуги підприємства м. Києва (40,6% від загального обсягу експорту послуг країнам ЄС), Львівської області (11,3%), Одеської (7,5%), Закарпатської (6,9%) та Київської (4,8%).

Імпорт товарів до України з країн ЄС 2017 р. становив 20799,4 млн дол. і збільшився на 21,3% (на 3658,5 млн дол.).

Найбільші імпорتنі поставки серед країн ЄС здійснювались із Німеччини – 26,2% від загального обсягу імпорту (механічні машини, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, засоби наземного транспорту, крім залізничного), Польщі – 16,6% (палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, механічні машини, пластмаси, полімерні матеріали), Італії – 7,8% (механічні машини, фармацевтична продукція, електричні машини), Франції – 7,5% (різноманітна хімічна продукція, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, засоби наземного транспорту, крім залізничного), Угорщини – 5,5% (електричні машини, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, пластмаси, полімерні матеріали), Чехії – 4,2% (механічні машини, електричні машини, засоби наземного транспорту, крім залізничного) та Великої Британії – 3,8% (засоби наземного транспорту, крім залізничного, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, механічні машини) (рис. 4).

Порівняно з 2016 р. обсяг імпорту товарів до України збільшився у 2017 р. з Угорщини (на 43,7%), Чехії (32,8%), Польщі (28,2%), Німеччини (26,1%), Італії (19,6%) та Великої Британії (12,6%).

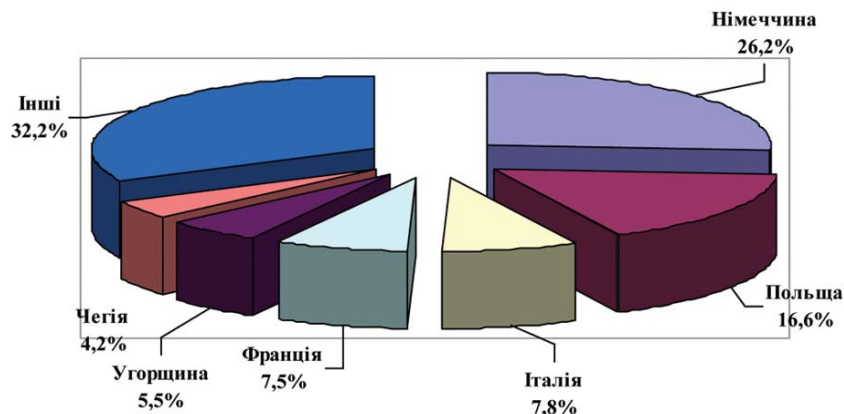

Рис. 4. Країни ЄС – основні партнери України в імпорті товарів, 2017 р.

Джерело: [6]

Найбільше товарів із країн ЄС надходило до Тернопільської області (82,0%), Львівської (70,8%), Закарпатської (62,0%), Волинської (60,3%), Чернівецької (57,8%), Івано-Франківської (56,2%) та Хмельницької (55,8%).

Найбільшими статтями імпорту із країн ЄС у 2017 р. були механічні та електричні машини (21,8% від загального обсягу імпорту), продукція хімічної промисловості (17,2%), мінеральні продукти (15,0%), засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (10,8%), товари АПК та харчової промисловості (9,8%). Серед мінеральних продуктів найбільша частка імпорту припадала на газ природний (61,4%).

У 2017 р. обсяги імпорту послуг до України з країн ЄС становили 2532,5 млн дол., збільшившись порівняно з 2016 р. на 4,6%. Питома вага імпорту послуг з країн ЄС у загальному обсязі імпорту послуг Україною складала 46,2% (у 2016 р. – 45,5%).

Серед країн ЄС найбільші обсяги послуг було отримано від Великої Британії – 19,2% від загального обсягу імпорту послуг країн ЄС (транспортні послуги, фінансові послуги, ділові, роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності, послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги), Німеччини – 14,1% (транспортні послуги, ділові, у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні, послуги у сфері туризму), Кіпру – 9,2% (послуги у сфері туризму, фінансові послуги, роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності, транспортні, ділові) (рис. 5).

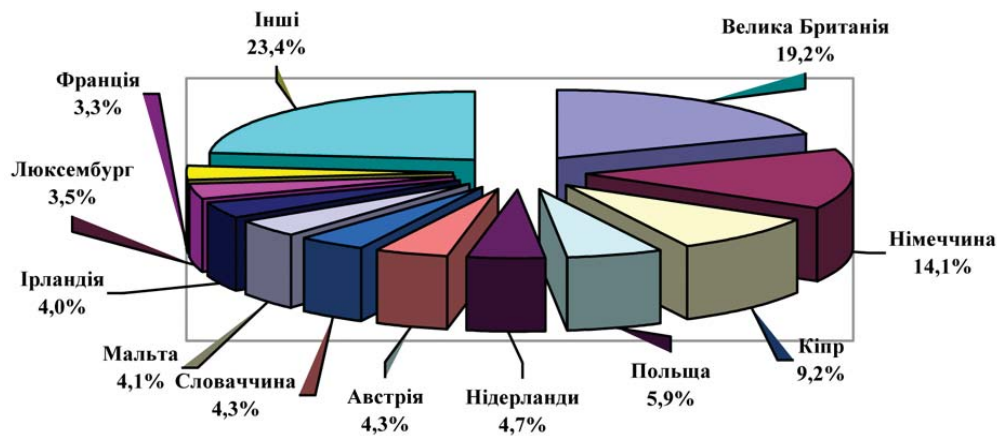

Рис. 5. Країни ЄС – основні партнери України в імпорті послуг, 2017 р.

Джерело: [6]

Найбільшу частку в загальному обсязі імпорту послуг з країн ЄС у 2017 р. склали транспортні послуги – 27,1% від загального обсягу імпорту послуг країн ЄС (повітряний – 45,8% від загального обсягу цих послуг, морський – 16,3%, автомобільний – 15,1%), ділові – 17,6% (професійні та консалтингові – 57,0% від загального обсягу цих послуг), послуги в сфері туризму (12,4%), роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності (12,2%). Найбільший обсяг послуг від країн ЄС отримали підприємства м. Києва (53,2% від загального обсягу імпорту послуг з країн ЄС), Дніпропетровської області (6,8%), Полтавської (4,2%) та Київської (3,7%).

Сальдо зовнішньої торгівлі товарами протягом 2012–2017 рр. залишалося в Україні від'ємним. Поліпшення ситуації в 2014 році, а саме скорочення у 2,5 рази негативного сальдо та збільшення коефіцієнта покриття експортом імпорту було спричинено передусім значним скороченням споживання імпортованих товарів. В 2015 р. сальдо стало додатним і становило 610706,7 млрд дол. У 2016–2017 рр. сальдо стало від'ємним внаслідок збільшення споживання імпортованих товарів (рис. 6).

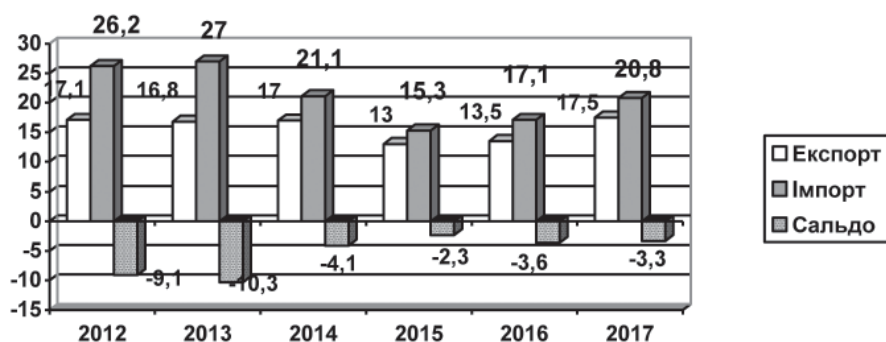

Рис. 6. Динаміка зовнішньої торгівлі України товарами з країнами ЄС, млрд. дол. США

Джерело: [6]

На основі аналізу сальдо зовнішньої торгівлі товарами країн-членів ЄС з Україною за період 2012–2017 рр. (таблиця) ці країни можна розділити на чотири групи:

- країни, з якими Україна мала додатне сальдо зовнішньої торгівлі товарами впродовж усього періоду дослідження, а саме Болгарія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Португалія, Словаччина (25% від загальної кількості країн-членів ЄС);
- країни, з якими Україна мала переважно додатне сальдо зовнішньої торгівлі товарами впродовж усього періоду дослідження, а саме Естонія, Нідерланди, Хорватія (країна стала членом ЄС у 2013 році), Угорщина (14% від загальної кількості країн-членів ЄС);
- країни, з якими Україна мала переважно від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами впродовж усього періоду дослідження, а саме Австрія, Греція, Мальта, Румунія, Чехія (18% від загальної кількості країн-членів ЄС);
- країни, з якими Україна мала від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами впродовж усього періоду дослідження, а саме Бельгія, Велика Британія, Данія, Ірландія, Литва, Люксембург, Німеччина, Польща, Словенія, Фінляндія, Франція, Швеція (43% від загальної кількості країн-членів ЄС) [8].

Таблиця

Сальдо зовнішньої торгівлі товарами
з Україною країн-членів ЄС

Країна-член ЄС	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7
Австрія	-	-	-	-	-	+
Бельгія	-	-	-	-	-	-
Болгарія	+	+	+	+	+	+
Велика Британія	-	-	-	-	-	-
Греція	+	-	-	-	-	-
Данія	-	-	-	-	-	-
Естонія	+	+	+	-	+	+
Ірландія	-	-	-	-	-	-
Іспанія	+	+	+	+	+	+
Італія	+	+	+	+	+	+
Кіпр	+	+	+	+	+	+
Латвія	+	+	+	+	+	+
Литва	-	-	-	-	-	-
Люксембург	-	-	-	-	-	-

Продовження табл.

1	2	3	4	5	6	7
Мальта	-	-	-	-	-	+
Нідерланди	-	-	+	+	+	+
Німеччина	-	-	-	-	-	-
Польща	-	-	-	-	-	-
Португалія	+	+	+	+	+	+
Румунія	-	-	-	+	+	+
Словаччина	+	+	+	+	+	+
Словенія	-	-	-	-	-	-
Угорщина	+	+	+	-	+	+
Фінляндія	-	-	-	-	-	-
Франція	-	-	-	-	-	-
Хорватія	н/в	+	-	+	+	-
Чехія	-	-	+	+	-	-
Швеція	-	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі [6; 8]

Підсумовуючи проведені дослідження (таблиця), можемо виділити такі тенденції:

- з більшістю країн-членів ЄС Україна мала від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами впродовж усього періоду дослідження;
- з найбільш економічно розвинутих країнами-членами ЄС, які мають найбільші внутрішні ринки збуту, Україна мала від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами впродовж усього періоду дослідження;
- однією з позитивних змін є додатне сальдо зовнішньої торгівлі товарами з Австрією та Мальтою (2017 р.), Нідерландами (з 2014 р.) та Румунією (з 2015 р.);
- однією з негативних змін є від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами з Хорватією у 2017 році та з Чехією впродовж 2016–2017 років [8];
- початок функціонування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС не мав значного впливу на покращення зовнішньоторговельних відносин з окремими країнами-членами ЄС.

Висновки. Проаналізувавши стан і тенденції зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС, можна зробити такі висновки:

- вартісні показники експорту України до ЄС досягли у 2017 р. “докризисних” значень 2014 р.;
- збереглося домінування в експорті продукції агропромислового комплексу та харчової промисловості, частка якої 2017 р. перевищила частку сировини на 14 в. п.;
- товарна структура експорту диверсифікується: 2017 р. на ринку ЄС з’явилося 357 видів нових товарних позицій, імпортованих із України (вершкове масло, конвеєри для підземних робіт, руди та концентрати рідкісних металів, порошок магнію, транспортні засоби для пересування снігом, машини для текстильної промисловості та лікарські засоби із вмістом антибіотиків), на загальну суму 2,8 млн дол.);
- імпорт товарів в Україну з країн ЄС у 2012–2017 рр. скорочувався меншими темпами, ніж імпорт товарів в Україну загалом; це привело до зростання частки імпорту з ЄС у загальному імпорті України, а відтак ЄС стає провідним імпортером товарів в Україну;
- після негативного тренду в 2012–2015 роках, у 2017 р. відбулося збільшення обсягів імпорту товарів з ЄС до України; це свідчить, що імпорт в Україну з країн ЄС відновлюється більш швидкими темпами, ніж експорт України до ЄС;

- сальдо зовнішньої торгівлі товарами між Україною та ЄС за весь період дослідження було від'ємним з позитивним трендом у 2013–2015 рр. Слід особливо підкреслити вплив сальдо зовнішньої торгівлі товарами між Україною та ЄС на сальдо зовнішньої торгівлі України загалом. Якщо у 2012 та 2013 рр. від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами між Україною та ЄС складало 57,26%, а від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі України загалом – 75,36%, то з 2014 року саме сальдо зовнішньої торгівлі товарами між Україною та ЄС має суто негативний вплив на загальну динаміку від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі товарами України [8].

Незважаючи на виокремлені проблеми, перспективність зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС не викликає сумніву. Необхідними передумовами для її ефективності є:

- підтримка національного виробника;
- активізація співробітництва з тими країнами ЄС, з якими Україна має від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі;
- стимулювання експортерів з країн – не членів ЄС до розміщення виробничих потужностей на території України з подальшими перспективами постачання продукції на європейські ринки збуту;
- розроблення стратегії випереджального зростання експорту вітчизняних товарів на ринки ЄС;
- активізація співробітництва з ЄС у питаннях імпортозаміщення в Україні.

Список використаних джерел

1. Власюк Т. О. Особливості зовнішньоторговельних відносин України з ЄС: ризики та потенційні стимули // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. № 10(1). С. 86–90.
2. Зайцев В. Є., Малюта І. А., Трунова А. Д. Зовнішньоторговельна діяльність України з ЄС в кризовий та посткризовий періоди [Електронний ресурс]. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92138/22-Zaitsev.pdf>.
3. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України товарами з країнами ЄС [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Касич А. О., Цокало А. О. Стан та перспективи торговельних відносин України з країнами Європейського Союзу // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2015. № 13(3). С. 23–27.
5. Мовчан В. Експорт спростовує міфи: що показала торгівля України з ЄС у 2017 році [Електронний ресурс]. URL: <https://bin.ua/top/217883-eksport-sprostovuye-mifi-shho-pokazala-torgivlya.html>.
6. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2017 році: Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 270 с.
7. Щербина С. В. Розвиток зовнішньоторговельних перспектив агропромислового комплексу України в контексті євроінтеграції // Державне управління: теорія і практика. 2012. № 1. С. 1–9.
8. Ярош-Дмитренко Л. О. Зовнішньоторговельні відносини України з країнами Єврозою у контексті інтеграції до європейського економічного простору [Електронний ресурс]. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/25-1-2017/12.pdf>.

References

1. Vlasiuk T. O. (2016). Osoblyvosti zovnishnotorhovelnykh vidnosyn Ukrainy z YeS: ryzyky ta potentsiini stymuly [The peculiarities of foreign trade relations of Ukraine with EU: risks and potential stimuli]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International economic relations and world economy*, 10(1), 86–90 [in Ukrainian].
2. Zaitsev V. Ye., Maliuta I. A., Trunova A. D. Zovnishnotophovelna diialnist Ukrainy z YeS v kpyzovy ta postkpyzovy pepidy [The foreign economic activities of Ukraine

- with EU in the crisis and post-crisis period]. Retrieved from <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92138/22-Zaitsev.pdf>. [in Ukrainian].
3. Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy. Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy z krainamy YeS [The State Statistics Service of Ukraine. Foreign trade of Ukraine in goods with EU countries]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
 4. Kasych A. O., Tsokalo A. O. (2015). Stan ta perspektyvy torhovelykh vidnosyn Ukrainy z krainamy Yevropeiskoho Soiuzu [The performance and prospects of the trade relations of Ukraine with the countries of the European Union]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson National University. Series: Economics*, 13(3), 23–27 [in Ukrainian].
 5. Movchan V. Eksport sprostovuie mify: shcho pokazala tophivlia Ukpainy z YeS u 2017 potsi [Myths denied by the exports: indicators of the Ukraine's trade with EU in 2017]. Retrieved from <https://bin.ua/top/217883-eksport-sprostovuye-mifi-shho-pokazala-torgivlya.html>. [in Ukrainian].
 6. Spivrobotnytstvo mizh Ukrainoiu ta krainamy YeS u 2017 rotsi: Statystychnyi zbirnyk [The cooperation between Ukraine and EU countries in 2017. Statistical book]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 2018 [in Ukrainian].
 7. Shcherbyna S. V. (2012). Rozvytok zovnishnotorhovelykh perspektyv ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy v konteksti yevrointehratsii [The development of foreign trade prospects in the agro-industrial complex of Ukraine in the Eurointegration context]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia i praktyka – Public administration: theory and practice*, 1, 1–9 [in Ukrainian].
 8. Iarosh-Dmytrenko L. O. Zovnishnotorhovelni vidnosyny Ukrainy z krainamy Yevrosoiuzu u konteksti intehratsii do yevropeiskoho ekonomichnoho prostoru [The foreign trade relations of Ukraine with EU countries in the context of Eurointegration to the European economic area]. Retrieved from <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/25-1-2017/12.pdf>. [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Булах Т. М., Іващенко О. А., Плахотнікова Л. О. Аналіз стану та тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. пр.. 2019. №1-2. С. 59-68.